

УДК 657

Стефанович Наталія

старший викладач

Костенко Олена

магістр

Херсонський національний технічний університет

м. Херсон

ПІДХОДИ ЩОДО СУТНОСТІ І КЛАСИФІКАЦІЇ ДОХОДІВ

Анотація

У статті розглянуті підходи щодо визначення сутності доходів підприємства, досліджено існуючі підходи щодо їх класифікації і доповнено класифікаційні ознаки.

Ключові слова: *Дохід, класифікація, економічний, бухгалтерський та управлінський підходи.*

В умовах ринкової конкуренції основною метою діяльності підприємства є одержання найбільшого прибутку, що безпосередньо залежить від величини одержуваних доходів. Тому доходи для підприємств незалежно від галузі діяльності, форми власності і інших факторів набувають особливо важливого, ключового значення.

Метою статті є критичний огляд та систематизація наукових поглядів на зміст категорії «дохід» та визначення проблем їхньої класифікації, що сприяло б правильній організації облікового процесу.

Тлумачення сутності доходів в сучасній науковій літературі базується на двох принципових підходах: економічному і бухгалтерському. Підґрунтям економічного підходу є два визначення – «грошові надходження» і «виручка».

Проте з бухгалтерської точки зору жодне з них не витримує критики з наступних міркувань. З одного боку, виручка (виторг) від реалізації – це хоча і вагома, але лише окрема складова доходів сучасного підприємства. Існують ще і відсотки та дивіденди одержані, доходи від участі у капіталі інших підприємств, отримані штрафи, пені неустойки, благодійні внески, спонсорська допомога тощо. З іншого боку, трактування сутності доходів як надходжень грошових коштів чи матеріальних цінностей не відповідає принципу нарахування, який застосовується в бухгалтерському обліку. Адже доходи визнаються не у в момент надходження грошових коштів від контрагентів, а в момент реалізації товарів, робіт, послуг, тобто відвантаження та передачі права власності на активи. До того ж не усяке надходження грошових коштів чи матеріальних цінностей визнається в бухгалтерському обліку доходами.

Отже, категорія доходів є набагато складнішою та неоднозначною, і на нашу думку, найбільш повно їх сутність розкривається саме в бухгалтерському обліку.

Бухгалтерський підхід щодо визначення сутності доходів ґрунтується на економічній вигоді. МСБО 18 «Дохід» [1] наводить визначення доходів як «валове надходження економічних вигод протягом певного періоду, яке виникає в ході звичайної діяльності підприємства, коли власний капітал зростає в

результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу». Зміна справедливої вартості біологічних активів, з прийняттям П(С)БО 30 «Біологічні активи», визнається доходом сільськогосподарського підприємства. В зв'язку з чим підґрунтям бухгалтерського підходу буде не тільки економічна вигода, а і зміна справедливої вартості.

Таблиця 1

Підходи щодо визначення категорії «доходи»

Автор	Визначення доходу
1	2
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]	Доходи – це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників) за звітний період
МСФЗ 18 «Дохід» [1]	Дохід – це валове надходження економічних вигод протягом періоду, що виникає у ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу
Податковий кодекс України [3]	Доходи – це загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі у виключно (морській) економічній зоні, так і за їх межами
Г.І. Башнянин, В.С. Іфтемичук [4, с. 149]	Дохід – це: 1) виручка від реалізації продукції за вирахуванням матеріальних і прирівняних до них витрат; 2) потік грошових та інших надходжень за одиницю часу
Бутинець Ф.Ф. [5, с.324]	Як економічні категорія дохід (виручка) є потоком грошових коштів та інших надходжень за певний період, отриманий від продажу продукції, товарів, послуг
Вознюк Г., Загородній А. [6, с.363]	Дохід -1) різниця між виторгом з реалізації продукції, товарів та послуг і вартістю матеріальних витрат на виробництво і збут цієї продукції. Доля матеріальних витрат у визначенні доходу зараховується вартість використаних в процесі виробництва матеріалів, виробів, конструкцій, палива та енергії, а також амортизаційних нарахувань, кошти на соціальне страхування та ін.. виплати. Доходи від прибутку відрізняються на суму заробітної плати працівників: дохід дорівнює сумі прибутку і заробітної плати; 2) грошові або матеріальні цінності, отримані від виробничої, посередницької та іншої діяльності.
Грузінов В.П. [7, с.340]	Дохід підприємства складається з виручки від реалізації продукції, основних засобів й іншого майна підприємства, а також доходів від позареалізаційних операцій
Т.О. Примак [8, с. 104]	Дохід – це виторг підприємства від реалізації продукції, послуг та виконання робіт без урахування податку на додану вартість та акцизного збору
Продіус Ю.І. [9, с. 95]	Дохід – це виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) за вирахуванням матеріальних витрат. Він є грошовою формою чистої продукції підприємства, тобто охоплює оплату праці та прибуток
Подольчук О.А.	Дохід від сільськогосподарської діяльності визначає як надходження економічних вигод в результаті ефективного управління біологічними перетвореннями. Узагальнює поняття доходу сільськогосподарського підприємства через взаємозв'язок трьох складових: форми прояву, змісту та сутності

Ми можемо бачити цілий калейдоскоп підходів до розуміння сутності доходів. Але вважати той чи інший підхід неправильним, на наш погляд, було б необачно. Всі перелічені автори розглядають одну і ту ж проблему під різними кутами.

Соціально-економічний зміст доходів найповніше розкривається при вивченні їх класифікаційних ознак, впорядкування яких є визначальним напрямом вдосконалення обліку. Як правило, класифікація доходів підприємства будується за напрямками використання інформації про доходи: для обліку, контролю, планування, управління, оподаткування. Ми вважаємо за доцільним в основу класифікації доходів підприємства покласти бухгалтерський і управлінський підходи.

Класифікація на базі бухгалтерського підходу дозволяє коректно відобразити доходи згідно з вимогами бухгалтерського обліку у звітності, а управлінський - надає можливість систематизувати інформацію для ухвалення та реалізації рішень щодо управління доходами. Узагальнена класифікація доходів підприємства представлена в табл. 2.

Таблиця 2

Класифікація доходів підприємства

Напрямок використання	Ознака класифікації	Вид доходу
Бухгалтерський підхід		
Для обліку	За видами діяльності	Доходи операційної, фінансової, інвестиційної, надзвичайних подій
	За видами продукції	Виходячи з товарної групи
	За ринками збуту	За географічними сегментами
	За віднесенням до звітних періодів	Доходи минулих періодів, поточні доходи, доходи майбутніх періодів
	За валютою отримання доходу	Монетарні, немонетарні
	За формою розрахунку	Загальний дохід, чистий дохід
	За напрямками використання активів	Відсотки, дивіденди, роялті
Для оподаткування		Доходи, які враховуються для розрахунку оподаткованого прибутку і такі, які не враховуються
Управлінський підхід		
Для прогнозування і планування	За можливістю планування	Планові, позапланові
	За ступенем узагальнення	Доходи підприємства, центрів відповідальності
	За впливом інфляційних процесів	З високим, середнім та низьким ризиком знецінення вартості
	За можливістю передбачення	Звичайні, надзвичайні
Для прийняття управлінських рішень	За впливом управлінських рішень	Релевантні, нерелевантні
	За регулярністю отримання	Систематичні, разові
	За можливістю вибору	Альтернативні, імперативні
	За ступенем регулювання	Контрольовані, неконтрольовані
	За ступенем ризику отримання	Із суттєвим ризиком, з низьким ризиком
Для контролю	За центрами відповідальності	За центрами прибутку, за центрами доходу

Таким чином, дослідження праць вітчизняних та зарубіжних науковців щодо сутності доходів свідчить про наявність бухгалтерського та економічного підходів до їх трактування. Логічна та структурована класифікація доходів на базі бухгалтерського та управлінського підходів дасть можливість ефективно ними управляти, та бути складовою сучасної системи управління.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 18 «Дохід» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua> – Заголовок з екрана (дата звернення 10.04.2014 р.).
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Мінфіна України від 07.02.2013р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Податковий кодекс України : за станом на 10.04.2014 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Заголовок з екрана (дата звернення 10.04.2014 р.).
4. Іфтемічук, В.С. Генеза ринкової економіки (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка, економічний аналіз, економіка підприємства, менеджмент, маркетинг, фінанси, банки, інвестиції, біржова діяльність) : терміни, поняття, персоналії [Текст] / В.С. Іфтемічук, В.А. Григорьев, М.І. Маниліч, Г.Д. Шутак. – [за наук. ред. Г.І. Башнянина і В.С. Іфтемічука]. – К. : Магнолія плюс, 2004. – 688 с.
5. Бутинець, Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст]: підручник / [Ф.Ф.Бутинець, А.М. Герасимович, Г.Г. Кірейцев та інш.] – Житомир: ПП „Рута”, 2007.- 726с.
6. Економічна енциклопедія : у трьох томах. Т.1 / [редкол. В.С. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
7. Грузинов, В. П. Экономика предприятия (предпринимательская) [Текст] : ученик / Грузинов В. П.–[2-е изд.].– М.: ЮНИТИ-ДАНА,2002.– 795с.
8. Примак, Т.О. Економіка підприємства [Текст] : навч. посіб. / Т.О. Примак. – К. : Вікар, 2001. –178 с.
9. Продиус, Ю.И. Экономика предприятия [Текст] : учебное пособие / Ю.И.Продиус. – Х. : Одиссей, 2004. – 416 с.
10. Облік доходів сільськогосподарських підприємств [Текст] : автореф. дис. канд. екон. наук / О.А. Подолянчук. – Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» УААН. – К., 2009. – 21с.

